

Ekonominės konvergencijos būklės analizė Pabaltijo šalyse

Jurgita Deksnienė

Šiaulių universitetas

Architektų g. 1, LT-78366 Šiauliai, Lietuva

El. paštas d.jurgita@gmail.com

Anotacija

Straipsnyje analizuojama Pabaltijo šalių ekonominės konvergencijos būklė, remiantis pagrindiniais rodikliais: kainų stabilumu, valstybės finansų padėties tvarumu (valdžios sektoriaus deficitas, valdžios sektoriaus skola), Vyriausybės vertybinių popierių ilgalaikėmis palūkanų normomis. Jei šalys atitiktų Maastrichto kriterijus, jos galėtų įsivesti vieningą Europos Sąjungos (ES) šalių valiutą – eurą. Euro įvedimas Pabaltijo šalyse, esant sunkiai ekonominei padėčiai, padėtų sustiprinti šių šalių ekonomiką ir finansų sektorių, taip pat susidarytų palankesnės sąlygos ekonomikai augti. Dėl pasauliui išstikusios tarptautinės finansinės krizės artimiausiu metu tai tėra menka galimybė, kad šalys gebėtų atitikti visus konvergencijos kriterijus. Šiame straipsnyje analizuojama, kaip Baltijos šalys atitinka (neatitinka) konvergencijos rodiklius ir dėl kokių priežasčių valstybėms sunku juos pasiekti.

Pagrindiniai žodžiai: konvergencija, infliacija, Maastrichto kriterijai, BVP, valstybės skola, palūkanų norma.

Įvadas

Straipsnio mokslinė problema, naujumas ir aktualumas. Pastaruoju metu, kai šalies pastangos yra nukreiptos tarptautinės finansų krizės padariniams spręsti, euro įvedimo klausimas gali pasirodyti ne toks aktualus. Tačiau realybė kitokia: euro įvedimas Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, esant sunkiai ekonominei padėčiai, padėtų sustiprinti šių šalių ekonomiką ir finansų sektoriaus stabilumą, taip pat susidarytų palankesnės sąlygos ekonomikai augti (Zabulienė, 2009).

Daugelio žmonių tikėjimas, kad euras bus naudingas tiek kiekvienam jų, tiek jų šaliai, kruopštus ir ilgalaikis visų suinteresuotų institucijų darbas – du pagrindiniai veiksniai, kurių reikia norint įsivesti bendrąją ES valiutą (Vainorius, 2007). Vieninga ES šalių valiuta – euras – Baltijos šalims būtų naudingas, nes:

1. Visiškai išnyktų lito devalvavimo rizika. Jei litas būtų devaluotas, tai gyventojai, pasiėmę paskolas užsienio valiuta, susidurtų su rimtais sunkumais, nes bankams tektų gražinti gerokai daugiau nei buvo pasiskolinta suma. Tad lito devalvavimas padidintų pinigų kiekį apyvartoje, o prekių ir paslaugų kiekis ekonomikoje išliktų nepakitęs. Dėl šios priežasties kainos Lietuvoje (taip pat ir kitose

valstybėse) imtų didėti, prisitaikydamos prie padidėjusio litų apyvartoje kiekio. Apie 63 proc. paskolų Lietuvoje yra paimta eurais ir 74 proc. indėlių bankuose yra padėta vietine valiuta – litais, taigi devalvacija sunaikintų indėlius, o paskolos taptų nepakeliamos (Kancerevičius, 2009). Lito devalvavimas taip pat brangintų importuojamas prekes, iš importuojamo kuro gaminamą energiją ir kitus energijos produktus. Todėl augančios kainos neišvengiamai didintų infliaciją, o Lietuva dar labiau nutoltų nuo euro įvedimo (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2009).

2. Pagerėtų papildomų kapitalo šaltinių mobilizavimo perspektyvos.
3. Išnyktų lito bei euro konvertavimo ir sumažėtų pinigų pervedimo išlaidos. Pasak finansų specialisto Rudzki, valiutų keitimo išlaidų panaikinimas BVP galėtų padidinti net iki 0,25 proc., nes esant keitimui, sunkinamos verslo sąlygos, žmonės ir firmos turi mokėti keitimo maržą, o bankai iš to tik lobsta. Rudzki taip pat pabrėžia, kad, įvedus vieningą valiutą, rinka taptų skaidresnė, pagerėtų jos plėtra (Šernius, 2008).

Šalys, norinčios sėkmingai prisijungti prie eurozonos, privalo savo šalies ekonomiką kruopščiai suderinti su eurozonos šalių ekonomika. Šis ekonominis derinimas (suartėjimas) ir vadinamas ekonomine konvergencija. Ekonominis suartėjimas (konvergencija) – tai valstybės narės, norinčios įsivesti eurą, įvertinimas, ar ji įvykdė konvergencijos kriterijus, nustatytus EB sutarties 121 straipsnio 1 dalyje ir protokole dėl perviršinio deficito procedūros (Lietuvos bankas, 2009). Remiantis *Tarptautinių žodžių žodynu* (2005), konvergencija įvardijama kaip savaimis įvairių tautų panašių materialinės ir dvasinės kultūros elementų, reiškinių atsiradimas. Remiantis konvergencijos kriterijais siekiama garantuoti, kad ekonomikos augimas būtų subalansuotas ir nekiltų didelių problemų tarp ES valstybių narių.

Todėl neveltui Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas skatina visas naujas ES valstybes neres parengti realius ir įgyvendinamus prisijungimo prie eurozonos planus (Mirowas, 2009). Tai patvirtina ir

sėkminga ES šalių narių patirtis, kurios neseniai įsivedė eurą (2007 m. sausio 1 d. – Slovėnija, 2009 m. sausio 1 d. – Slovakija).

Šiame straipsnyje analizuojamas Lietuvos, Latvijos ir Estijos atitikimas ekonominės konvergencijos kriterijams. Teigiama, kad šios šalys neatitinka vieno ar kito Maastrichto sutartyje numatyto rodiklio, tačiau nėra atlikta lyginamoji Baltijos šalių analizė, kuri parodytų, kokia šalis yra geriausiai pasirengusi euro įvedimui, kokių kriterijų atitinkama valstybė negeba įvykdyti.

Tyrimo objektas – Pabaltijo šalių ekonominės konvergencijos būklė.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti ekonominės konvergencijos būklę Pabaltijo šalyse.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) Išanalizuoti pagrindinius ekonominės konvergencijos kriterijus.
- 2) Įvertinti Pabaltijo šalių makroekonominę situaciją, remiantis ekonominės konvergencijos rodikliais.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros sisteminė, lyginamoji ir loginė analizė, santykinų rodiklių (koeficientų) analizė, duomenų sisteminimas. Skaičiavimai atlikti ir grafiškai pateikti naudojantis *MS Excel* programa.

Lietuva jau šešerius metus yra visateisė ES narė. 2004 m. gegužės 1 d. Lietuva ir dar devynios šalys prisijungė prie ES. Jau tuomet mūsų šalis išsiskyrė iš kitų, nes referendume dėl narystės ES 91,07 proc. dalyvavusiųjų pritarė Lietuvos stojimui į ES. Taigi mūsų šalis buvo viena sparčiausiai įgyvendinančių ES teisės aktus, lyginant su Latvija ar Estija (Euro, 2009). Tačiau Lietuva ne visur buvo nepralenkiamą. Kartu įstojusios į ES Slovėnija ir Slovakija jau turi bendrą ES valiutą – eurą.

Lietuvos ekonomikos lankstumas ir vis didėjanti integracija su eurozonos šalimis leidžia tikėtis, kad mūsų šalis sėkmingai įsilies į eurozoną. Tačiau euro įvedimas – nevienašalis procesas. Valstybės narės turi atitikti nustatytus ekonominės ir teisinės konvergencijos kriterijus (Zabulienė, 2009).

ES institucijos vertina valstybės, kuri rengiasi įvesti eurą, ekonominį suartėjimą (konvergenciją) su eurozona ir jos tinkamumą pereiti prie bendros ES valiutos. Kaip numato Europos banko (EB) sutarties 122 straipsnio 2 dalis, pasiūlius Europos Komisijai (EK), po konsultacijų su Europos Parlamentu ir aptarimo Europos vadovų tarybos susitikime, ES taryba nusprendžia, ar valstybė atitinka būtinas sąlygas euro įvedimui. Ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba paprašius ES valstybei narei, kuriai taikoma išimtis įstojus į ES laikinai naudoti nacionalinę valiutą, EK ir Europos centrinis bankas (ECB) parengia pranešimus apie konvergenciją ir juos pateikia ES tarybai (Lietuvos bankas, 2009).

Pagrindiniai Maastrichto kriterijai:

- **Kainų stabilumas.** Infliacija negali būti didesnė nei 1,5 proc. už trijų ES valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios, infliacijos vidurkį. Toks kainų stabilumas turi būti ilgalaikis.
- **Valstybės finansų padėties tvarumas:**
 - **valdžios sektoriaus (valdžios biudžeto) deficitas** negali sudaryti daugiau kaip 3 proc. BVP arba jis turi sparčiai ir nuosekliai artėti prie šio lygio;
 - **valdžios sektoriaus skola** turi būti ne didesnė kaip 60 proc. BVP arba ji turi sparčiai ir nuosekliai mažėti.
- **Šalies nacionalinė valiuta** turi būti stabili ir mažiausiai dvejus metus, dalyvaujant antrajame valiutų kurso mechanizme (VKM II), neperžengti nustatytų svyravimo ribų euro atžvilgiu. Ar šis kriterijus vykdomas, vertinama pirmiausia pagal tai, ar valiutos kursas yra panašus į nustatytą kursą euro atžvilgiu, taip pat atsižvelgiama į veiksnius, kurie galėjo lemti valiutų kurso padidėjimą. Tai patvirtina faktas, kad 1993 m. rugpjūčio mėn. VKM svyravimo ribos buvo išplėtos nuo $\pm 2,25$ iki ± 15 proc., todėl standartinių VKM svyravimo ribų reikšmė tapo ne tokia aiški. Be to, 1999 m. sausio 1 d. trečiajame Ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) etape valiutų kurso mechanizmą pakeitė naujas valiutų kurso mechanizmas, kur dalyvaujančių valiutų dvišalių pagrindinių kursų standartinės svyravimo ribos euro atžvilgiu yra ± 15 proc.

Estija ir Lietuva prisijungė prie antro valiutos mechanizmo 2004 m. liepos 1 d., bet valstybės negebėjo įsivesti euro, nes neatitiko Maastrichto infliacijos kriterijaus. Kipras, Malta ir Latvija prisijungė prie antro valiutos mechanizmo 2005 m. gegužės 2 d., tačiau tik dvi pirmosios valstybės 2008 m. gebėjo įsivesti vieningą valiutą – eurą. Latvija to padaryti negalėjo dėl keliskart viršijančio infliacijos rodiklio (José, Larribe, 2008).

Vyriausybės vertybinių popierių (VVP) ilgalaikės palūkanų normos negali būti didesnės nei 2 proc. už trijų ES valstybių narių, kuriose žemiausias infliacijos lygis, VVP ilgalaikių palūkanų normų vidurkis. Norėdamos pasiskolinti pinigų, vyriausybės išleidžia ilgalaikes obligacijas, už kurias mokamos palūkanos. Jeigu investuotojai mažai tiki ekonomikos perspektyvomis arba infliacija yra didelė, jie reikalauja didesnių palūkanų normų – rizikos premijos. Todėl VVP ilgalaikė palūkanų norma yra vienas šalies ekonomikos patikimumo rodiklių, o naujųjų ES valstybių narių atveju – vienas pažangos, siekiant realiosios konvergencijos rodiklių.

Tačiau vertinant, kaip laikomasi keliamų reikalavimų, atsižvelgiama ir į tokius veiksnius kaip anksčiau pažanga mažinant biudžeto nesubalansuotumą

bei (arba) išimtiniais ir laikinus veiksmus, dėl kurių atsiranda biudžeto nesubalansuotumas. Taip pat tikimasi, kad valstybės narės, kurių valstybės skolos ir BVP santykis didesnis kaip 60 proc., sumažins jį iki kontrolinio dydžio pakankamai sparčiai. Valstybės skola kiekvienai valstybei yra tarsi išbandymas, ar valstybės valdžios aparatas tinkamai vykdo jam skirtas funkcijas, ar tinkamai valstybės valdžios aparatas išmano ekonomikos principus, vykdydamas valstybės biudžeto pajamų ir išlaidų formavimo principus ir praktiką, kitaip vadinamą fiskaline politika (Rėklaitis, 2009)

Vertinant konvergencijos kriterijų įgyvendinimą, svarbiausia yra tvarumas. Ypač daug dėmesio skiriama tam, kad palankios ekonomikos raidos tvarumas iš esmės priklausytų nuo tinkamų ir ilgalaikių ekonominės politikos priemonių, naudojamų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Euro įvedimas yra neišvengiamas procesas. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, bet ir tolesnė ekonominė politika įvedus eurą. Todėl konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikru momentu. Siekdamas tvarios konvergencijos aukšto lygio, visos valstybės turi ir toliau iš esmės tęsti taikytas priemones. Pirmiausia ir visų svarbiausia – užtikrinti ir išlaikyti kainų stabilumą, svarbu užtikrinti ir išlaikyti patikimus valstybės finansus (Europos centrinis bankas, 2008).

Baltijos šalys iki 2007 m. gerai vykdė valdžios sektoriaus deficito, valstybės skolos ir vertybinių popierių palūkanų normos kriterijus. Tačiau pastaraisiais metais iškilo grėsmė, kad valstybės gali neatitikti ne tik infliacijos, bet ir jau išvardytų kriterijų. Taip atsitiko todėl, kad augant ekonomikai, gerėjant gyvenimo sąlygoms, didėjo vartojimas ir skolinimasis dėl padidėjusių atlyginimų. Esant pakankamai dideliame ekonominiame aktyvumui, buvo gerai surenkami mokesčiai (mažėjo šešėlinė ekonomika), todėl didėjo valdžios sektoriaus išlaidos (daugiau nei augo BVP), mažėjo gyventojų noras taupyti. Vartojimą skatino bankų suteikiamos mažesnės palūkanų normos ir liberalesnės skolinimosi sąlygos. Dėl banko suteikiamų mažų palūkanų gyventojams labiau apsimokėjo imti paskolą nei nuomotis būstą, nes jį įsigyti galėjo vis daugiau mažesnes nei vidutinės pajamas uždirbantys namų ūkiai. Tačiau nuo 2007 m. pabaigos atsirado vis daugiau rodiklių, rodančių, kad šalies ekonomika ima lėčiau augti. Nekilnojamojo turto rinkoje ėmė ryškėti sąstingio požymiai: mažėjo sandorių, griežtėjo banko skolinimosi sąlygos. Pasaulinė finansinė krizė, prasidėjusi Amerikoje, greitai išplito po visą pasaulį. Šiandien Baltijos šalys jaučia jos padarinius: didėja valstybės deficitai, įmonėse atleidinėjami darbuotojai, sparčiai didėja nedarbas, mažinami atlyginimai, socialinės išmokos, bankai neduoda kreditų, todėl įmonėms trūksta apyvartinių lėšų.

Lietuvai, tapusiai ES nare, valstybės prekių ir paslaugų kainos pradėjo didėti. Kainų augimą lėmė kai kurių mokesčių didinimas, pvz., akcizo mokestis. Reikia atkreipti dėmesį, kad pirmo būtinumo prekių kainos didėjo labiausiai, dėl to šių prekių ir paslaugų svoriai bendrame SVKI yra didžiausi. Lietuvoje infliacijos dydį labiausiai lėmė išoriniai veiksniai. Valstybės infliacinį spaudimą didino didelė vidaus paklausa, išaugusios privataus vartojimo išlaidos, skatinamos sparčiai augančių disponuojamųjų pajamų, kredito ir nedidelių realiųjų palūkanų normų. Reikia paminėti, kad taip pat labai didėjo investicijos, kurias skatino didelis pelnas, nedidelės realiosios palūkanų normos, tiesioginių užsienio investicijų grynosios įplaukos ir palankios paklausos perspektyvos. Tačiau investicijos ne tik prisidėjo prie paklausos didinimo (ypač statybos sektoriuje), bet taip pat padėjo padidinti ekonomikos pasiūlos pajėgumą (Europos centrinis bankas, 2008).

Pagrindinė Lietuvos problema, dėl kurios ji negebėjo 2007 m. įsivesti euro, buvo infliacija, kuri siekė 5,7 proc. Kaip matyti iš 2 lentelės duomenų, 2009 m. liepos–lapkričio mėn. ji buvo 4,8 proc., t. y. gerokai didesnė nei sutartyje nustatytas 1,7 proc. kontrolinis dydis. Vertinant ilgesnį laikotarpį, SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija nuo 1997 m., kai ji buvo 8,9 proc., vėliau pamažu mažėjo ir 2003 m. tapo neigiama (-1,1 proc.) (žr. 1 lent.). 2006 m. Lietuvos vidutinė metinė infliacija buvo 3,7 proc. Pastaruosius kelerius metus didžiausią įtaką Lietuvos infliacijai ir eurozonos infliacijai turėjo šie išoriniai veiksniai: maisto produktų kainų augimas, padidėjusios transporto paslaugų ir šildymo paslaugų kainos (Lithuanian fiscal policy, 2007).

Analizuojant 1 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad 2008 m. infliacija itin padidėjo (2008 m. vidutinė metinė infliacija, palyginti su 2007 m., sudarė 7,4 proc.). Metinės infliacijos lygį daugiausia lėmė padidėjusios būsto, vandens, elektros, dujų ir kito kuro grupės prekių ir paslaugų bei maisto produktų kainos.

Nuo 2009 m. rugsėjo mėn. padidinto PVM tarifo poveikį infliacijai kompensavo gamtinių dujų atpigimas, akcizo dyzeliniam kurui sumažinimas ir šiluminės energijos kainos pokyčiai dėl pigesnių gamtinių dujų (Baltic course, 2008). Tačiau nuo 2010 m. sausio mėn. elektros energijos kainos išaugo (uždarius atominę Ignalinos elektrinę), todėl atitinkamai turėtų padidėti infliacija, tačiau šią įtaką turėtų sumažinti bendros defliacinės nuotaikos, susijusios su stipriu ūkio nuosmukiu ir mažėjančiu darbo užmokesčiu. Finansų grupės „Nordea“ naujausioje apžvalgoje „Economic Outlook“ prognozuojama, kad Lietuvoje 2010–2012 m. bus fiksuojama vidutinė metinė defliacija, kuri atitinkamai sieks 3 proc., 2,8 proc. ir 0,5 proc.

2003–2009 prog. metų Baltijos šalių infliacija ir valstybių sektoriaus balansas, proc. BVP

Metai	Vidutinė metinė infliacija Europos Sąjungos šalyse			Valdžios sektoriaus balansas, proc.		
	Lietuva	Latvija	Estija	Lietuva	Latvija	Estija
2003	-1,1					
2004	1,2	6,2	3,1	-1,5	-1	1,7
2005	2,7	6,7	4,1	-0,5	-0,4	1,5
2006	3,7	6,5	5,1	-0,4	-0,2	3,3
2007	5,8	10,1	6,7	-1,0	-0,3	2,6
2008	7,4	12,3	8,3	-3,2	-4,1	-2,7
2009	4,5	3,5	0,2	-9,5	-9	-3

Šaltiniai: EUROSTAT, Europos centrinis bankas.

Reikia pabrėžti, kad 2007 m. infliacija didėjo daugelyje ES naujų narių (2007 m. gruodžio mėn. infliacija Latvijoje siekė 14,0 proc., Bulgarijoje – 11,6 proc., Estijoje – 9,7 proc.). Didelį poveikį infliacijai ES šalyse darė švietimo (9,4 proc.), transporto (5,6 proc.), maisto produktų (4,8 proc.) kainų augimas.

Iš 1 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad iš visų Baltijos šalių infliacija sparčiausiai didėjo Latvijoje (2007 m. ji siekė 10,1 proc., o jau 2008 m. pakilo iki 12,3 proc.). Taigi 2008 m. infliacija Latvijoje buvo net 9,1 proc. didesnė nei kontrolinis dydis – 3,2 proc. 2008 m. Estijoje infliacijos dydis buvo panašus kaip ir Lietuvoje: buvo 5,1 proc. didesnis nei nustatytas kontrolinis dydis (žr. 2 lent.). Remiantis Estijos statistikos departamentu, 2008 m. vidutinė metinė infliacija siekė 8,3 proc. Didžiausios įtakos turėjo pabrangę alkoholiniai gėrimai ir tabako gaminiai. Kainų augimą taip pat paspartino ir namų ūkių išlaidų padidėjimas 1,5 proc. dėl pakilusios elektros kainos. Nuo 2009 m. sausio mėn. elektros kaina vidutiniškai padidinta 6,4 kronos (apie 1,4 cento). Populiariausias vartotojų elektros tarifas padidėjo nuo 136,59 kronos cento (30,14 cento) iki 144 kronos centų (31,77 cento) už kilovatvalandę. Toks sprendimas sumažino Estijos galimybes 2010 m. atitikti Maastrichto kriterijus (Euro, 2008). 2009 m. rugpjūčio mėn. Estijoje metinė defliacija sudarė 0,7 proc. Estijai tai antras pagal dydį ekonomikos nuosmukis nuo šalies nepriklausomybės atkūrimo 1991 m. Estijos valdžia padidino pridėtinės vertės, kuro ir tabako mokesčius, taip siekdama užtikrinti euro įvedimą 2011 m., esant anksčiausiai ekonomikos atsigavimo galimybei.

Lyginant 2004–2008 m., matyti, kad Lietuvoje buvo mažiausia infliacija iš visų Baltijos šalių. Didžiausia infliacija per analizuojamą laikotarpį buvo Latvijoje ir 2008 m. pasiekė net 12,3 proc. ribą. Tam įtakos turėjo prekių kainų (apie 8,9 proc.) ir paslaugų kainų (apie 12,2 proc.) didėjimas. 2007 m. Latvijoje infliacija buvo 10,1 proc., t. y. net 3,5 karto didesnė nei eurozonos valstybėse. Didžiausios įtakos vartotojų kainų pokyčiui turėjo išaugusios tabako, namų ūkio

paslaugų, šilumos energijos bei vaisių kainos, sumažėjusios drabužių kainos.

Taigi apibendrinant galima išskirti dvi pagrindines priežastis, dėl kurių Baltijos šalims yra sunku atitikti infliacijos rodiklį. Pirma, Baltijos šalys to padaryti negali dėl greitai augančių energetinių išteklių kainų (pvz., importuojamų dujų kainos Lietuvoje per kelerius metus išaugo daugiau nei dvigubai), išpareigojimai didinti akcizus tabako ir energetiniams produktams iki ES nustatyto lygio. Antra, greitas ekonomikos augimas Baltijos šalyse – 7 proc. realaus BVP Lietuvoje, apie 10 proc. Estijoje, kur atitinkamai paslaugų kainos ir atlyginimai didėjo sparčiau, lyginant su šalimis, kuriose ekonomika augo lėčiau (*The Economist Intelligence Unit Limited*, 2006).

2005–2008 m. Baltijos šalių makroekonominis nesubalansuotumas yra vienas pagrindinių šiuo metu esančios krizės padarinių. 2008 m. Lietuvos valdžios sektoriaus biudžeto (valstybės, savivaldybių, „Sodros“ ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetų) deficitas sudarė 3,2 proc. BVP, kai ES steigimo sutartyje nurodoma, kad šis rodiklis neturi viršyti 3 proc. BVP (žr. 2 lent.).

Valdžios sektoriaus balansas 2008 m. pablogėjo 2,2 proc., lyginat su 2007 m., o tai daugiausia susiję su ekspansine fiskaline politika.

Kaip matyti iš 1 lentelėje pateiktų duomenų, 2009 m. Lietuvoje biudžeto deficitas siekė 9,5 proc. Mūsų šalies valdžia, siekdama kovoti su pasauline krize, parengė priemonių paketą: padidintas PVM nuo 18 iki 19 proc., o nuo 2009 m. rugsėjo mėn. – iki 21 proc., socialinio draudimo įmokos padidintos 2 proc., sumažinti valstybės sektoriaus darbuotojų atlyginimai, pensijų ir motinystės pašalpos. Tačiau, nepaisant valstybės sektoriaus siekio padidinti biudžeto pajamas, mokesčių didinimas nepadeda surinkti daugiau pajamų. Valstybei nepavyksta surinkti PVM, pelno, gyventojų pajamų, akcizo mokesčių. Per 2009 m. sausio–birželio mėn. gauta 3510,9 mln. Lt PVM. Tačiau, lyginant su 2008 m., į valstybės biudžetą pervesta 1276,7 mln. Lt, arba 26,7 proc. mažiau. Taip atsitiko

dėl daugelio reikšmingų ūkio sektorių rodiklių sumažėjimo. Dar 2008 m. pabaigoje prasidėjęs tiek privataus sektoriaus, tiek valstybės vartojimo mažėjimas lėmė mažesnes PVM pajamas į valstybės biudžetą, prekių ir paslaugų importo mažėjimo tempas lenkė eksporto mažėjimą, taip sumažindamas užsienio prekybos santykinį deficitą. Taigi mažesnes PVM pajamas sąlygojo sumažėjusios paslaugų ir prekių pardavimų apimtys, mažėjanti užsienio prekyba, sumažėjusios prekių ir paslaugų kainos, pramonės produkcijos apimčių sumažėjimas. Remiantis Finansų ministerijos duomenimis, gyventojų pajamų mokesčio (GPM) taip pat surinkta mažiau. Į valstybės biudžetą 2009 m. pervesta 538,4 mln. Lt GPM. Palyginti su 2008 m., GPM 2009 m. gauta 254,1 mln. Lt, arba 32,1 proc. mažiau (121,1 mln. Lt sumažėjo dėl 2009 m. 5,96 proc. sumažėjusio GPM atskaitymo procento į valstybės biudžetą).

Lyginant Lietuvos biudžeto deficitą su Latvijos, matyti, kad nuo 2004 iki 2007 m. Lietuvos rodiklis visuomet buvo didesnis. Tik 2008 m. Latvijos biudžeto deficitas buvo 0,9 proc. didesnis nei Lietuvos. Analizuojant 1 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad didžiausias valstybės sektoriaus deficitas 2009 m. buvo Latvijoje ir siekė 9 proc. BVP, lyginant visas Pabaltijo

šalis. Viena priežasčių ta, kad remiantis Latvijos įstatymais, kai kuriais atvejais PVM įmokas į biudžetą buvo galima atidėti net trejiems metams. Šia teisine norma, dar prieš prasidedant nuosmukiui, stengėsi naudotis visi, o valstybė šias įplaukas skaičiavo kaip tikras ir atitinkamai didino savo biudžeto išlaidas – jos padidėjo apie 2 mlrd. Lt. Latvijos išlaidos taip pat padidėjo apie 3,5 mlrd. Lt dėl bandymo išgelbėti „Parex“ banką (Staselis, 2009). Latvijos Respublikos Vyriausybė, siekdama sumažinti 2009 m. biudžeto deficitą, GPM tarifą padidino nuo 23 iki 25 proc. Tuo tarpu Europos Komisijos ekspertai Latvijai rekomenduoja įvesti 3 proc. komercinio nekilnojamojo turto mokesčių, apmokestinti privatų turtą, pailginti pensinį amžių, dar labiau sumažinti pensijas, PVM tarifą padidinti nuo 21 iki 23 proc.

Remiantis 1 lentelėje pateiktais duomenimis, pastebėta, kad Estijos biudžetas nuo 2004 iki 2008 m. buvo perteklinis, kai Lietuvoje nuolat fiksuojamas biudžeto deficitas.

Šiuo metu Lietuvai nerimą kelia du konvergencijos kriterijai, kurie buvo sėkmingai vykdomi iki pasaulinės ekonominės krizės: ilgalaikė Vyriausybės vertybinių popierių palūkanų norma ir valdžios sektoriaus deficitas (žr. 2 lent.).

2 lentelė

2007–2009 m. konvergencijos rodikliai

2007 m. konvergencijos rodikliai	Lietuva	Latvija	Estija	Konvergencijos kriterijaus dydis
Infliacija	5,8 proc.	10,1	6,7	2,8 proc.
Valstybės finansai:				
- valdžios sektoriaus deficitas;	-1 proc.	-0,3 proc.	+2,6 proc.	3 proc.
- valdžios sektoriaus skola.	16,9 proc.	19,5 proc.	3,8 proc.	60 proc.
Ilgalaikė palūkanų norma	4,5 proc.	5,3 proc.	4,3 proc.	6,4 proc.
2008 m. konvergencijos rodikliai	Lietuva	Latvija	Estija	Konvergencijos kriterijaus dydis
Infliacija	7,4 proc.	12,3 proc.	8,3 proc.	3,2 proc.
Valstybės finansai:				
- valdžios sektoriaus deficitas;	-3,2 proc.	-4,1 proc.	-2,7 proc.	3 proc.
- valdžios sektoriaus skola.	15,6 proc.	19,5 proc.	4,6 proc.	60 proc.
Ilgalaikė palūkanų norma	4,6 proc.	5,4 proc.	4,5 proc.	6,5 proc.
2009 m. lapkričio mėn. konvergencijos rodikliai	Lietuva	Latvija	Estija	Konvergencijos kriterijaus dydis
Infliacija	4,8 proc.	0,7 proc. defliacija	2,1 proc. defliacija	1,7 proc.
Valstybės finansai:				
- valdžios sektoriaus deficitas;	-9,5 proc.	-9,00 proc.	3 proc.	3 proc.
- valdžios sektoriaus skola.	29,1 proc.	32,54 proc.	4,9 proc.	60 proc.
Valiutos kursas	3,4528 Lt			3,4528 Lt ± 15 proc.
Ilgalaikė palūkanų norma	14,00 proc.	13,75 proc.	7,27 proc.	6,1 proc.

Šaltiniai: Eurostat, Europos centrinis bankas, *The European Journal of Comparative Economics*.

Pastaruoju metu itin išaugus Lietuvos Respublikos Vyriausybės ilgalaikės vertybinių popierių palūkanų normai, kyla didelė grėsmė, kad Lietuva gali nevykdyti palūkanų normos kriterijaus. Palūkanų normos didėjimą lėmė dėl finansų krizės sumažėjęs likvi-

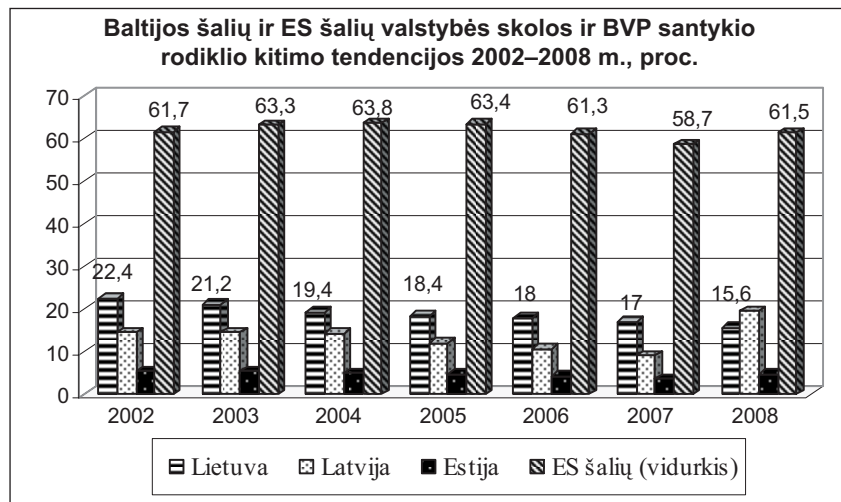
dumas finansų rinkose, pasauliniu mastu vykstantis rizikos pervertinimas, pasikeitęs užsienio investuotojų požiūris į Centrinės ir Rytų Europos šalių ekonomikų perspektyvas bei sumažinti Lietuvos kredito reitingai. Šio kriterijaus vykdymui didelės įtakos turės tolesnė

mūsų šalies ekonomikos raida, valstybės finansų stabilumas, taip pat tarptautinių reitingų agentūrų vertinimai ir apskritai situacija pasaulio rinkose (Zabulienė, 2009). Remiantis 2 lentelėje pateiktais duomenimis, matyti, kad 2007 m. Lietuvos (kaip ir Latvijos – 5,4 proc.) vidutinės ilgalaikės palūkanų normos buvo mažesnės nei kontrolinis dydis (6,4 proc.). Tačiau jau 2009 m. lapkričio mėn. Lietuvoje fiksuojamos net 7,9 proc. didesnė ilgalaikių palūkanų norma. Kadangi Estijoje nėra išplėtos Estijos kronomis išreikštos obligacijų rinkos ir valdžios sektoriaus skola nedidelė, nėra ir duomenų apie Estijos suderintas ilgalaikes palūkanų normas (Europos centrinis bankas, 2008).

Labai svarbus kitas kriterijus – biudžeto deficitas. Europos Komisija rekomenduoja Lietuvai sumažinti biudžeto deficitą iki 3 proc. BVP iki 2011 m., norint įsivesti eurą. Remiantis 2009 m. lapkričio mėn. duomenimis, Lietuvos valdžios sektoriaus deficitas

buvo 6,5 proc. didesnis nei nustatytas konvergencijos kriterijaus dydis. Prognozuojama, kad 2010 m. Lietuvos biudžeto deficitas sudarys 5–8 proc. BVP (Baltic course, 2008).

Dar neseniai Lietuva galėjo džiaugtis turinti pakankamai mažą valstybės skolą, tačiau šiuo metu situacija yra kiek pakitusi. Remiantis Finansų ministerijos duomenimis, 2008 m. pabaigoje Lietuvos valstybės skola siekė 17,375 mlrd. Lt ir sudarė 15,6 proc. BVP. Skola per metus padidėjo 676,8 mln. Lt, tačiau jos santykis su BVP sumažėjo (2007 m. sudarė 17,7 proc. BVP) (žr. 1 pav.). 2009 m. liepos mėn. valdžios sektoriaus skola jau pasiekė 22,2 proc. BVP ribą. Kaip matyti, valstybės skola kiekvienais metais vis didėjo, o BVP mažėjo. Vadinasi, valstybės skola didėjo, o pajamos, gautos šalies viduje, mažėjo. BVP mažėjimą lėmė pramonės ir ūkio šakų pajėgumų mažėjimas.

1 pav. Baltijos šalių ir ES šalių skolos santykis su BVP, proc. (EUROSTAT)

ES statistikos agentūros EUROSTAT duomenimis, 2008 m. 61,5 proc. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo užregistruotas dešimtyje ES šalių (Maltoje, Portugalijoje, Belgijoje, Graikijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Prancūzijoje ir t. t.), mažiausias – Estijoje (4,8 proc.), Latvijoje (19,5 proc.) ir Lietuvoje (15,6 proc.) (žr. 1 pav.). 2008 m. pabaigoje Lietuvos valstybės skola siekė beveik 17,4 mlrd. Lt, o tai sudarė 15,6 proc. BVP. Remiantis Europos Komisijos prognoze, 2010 m. mūsų valstybės skola sudarys jau beveik 32 proc. BVP, o Latvijos skola sieks 64 proc. BVP (Čerkauskas, 2009).

Šiuo metu Lietuvos skolos našta kiekvienam gyventojui sudaro apie 8 tūkst. Lt, tačiau šis skaičius gali būti dar didesnis, jeigu valdžia atskleistų visus skolinimosi įsipareigojimus (tai suma be palūkanų ir neapibrėžtų įsipareigojimų). Lietuva neskuba kreiptis į Tarptautinį valiutos fondą, o skolinasi platindama Vyriausybės vertybinius popierius (VVP). Per 2009 m. pirmąjį pusmetį jų išplatinta už 3,8 mlrd. Lt,

iš jų užsienio rinkoje – tik už 587 mln. Lt. Iš Lietuvos komercinių bankų pasiskolinta 1,3 mlrd. Lt. Taigi per pusmetį valstybės skola padidėjo beveik 7 mlrd. Lt ir peržengė 20 mlrd. Lt, o skolos valdymo išlaidos pasiekė beveik 1 mlrd. Lt.

Iš 1 paveikslą matyti, kad Estijos valstybės skola yra mažiausia. Šiai valstybei nuo 2001 iki 2007 m. kasmet skolos našta pavykdavo mažinti. Tik 2008 m. valstybės skola padidėjo 4,8 proc. BVP. Estija turi išorinį deficitą, o tai reiškia, kad užsienio tiesioginės investicijos gali sumažėti ateityje, nes finansavimo procesas gali tapti sudėtingas ir paskatinti monetarinę krizę (José, Larribe, 2008). Reikia pažymėti, kad ir Estija, ir Lietuva 1990 m. neturėjo skolos. Tačiau Lietuva jau dabar turi 15,6 proc. BVP siekiančią skolą, o Estijos skola nesiekia net 5 proc.

Taigi Lietuvai reikia stiprinti biudžeto valdymą ir didinti skaidrumą tobulinant vidutinės trukmės biudžeto sistemą ir griežtinant išlaidų vykdymą, taip pat tobulinti biudžeto vykdymo stebėseną visus metus.

Lietuvos biudžeto deficitas 2009 m. siekė 9,5 proc. Prognozuojama, kad artimiausiais metais biudžeto deficito rodiklis išliks gana didelis, todėl gerokai padidės LR Vyriausybės skola (BNS, 2009).

Remiantis Pasaulio banko ir kitų tarptautinių institucijų rekomendacijomis, Lietuvos valdžia turi kuo skubiau didinti 2 proc. PVM (kas jau padaryta), viešojo sektoriaus atlyginimus sumažinti dešimtadaliu, valstybės tarnybos etatų skaičių – 20 proc. Siūloma 3 proc. padidinti socialinio draudimo įmokas, pensijas ir kitas socialines išmokas sumažinti 10 proc., tėvams, išėjusiems vaiko priežiūros atostogų, pirmaisiais metais mokėti 85 proc. buvusio atlyginimo, antraisiais – 50 proc. Taip pat numatyta įgyvendinti našlių pensijos pertvarką ir pailginti pensinį amžių. Be to, 2011 m. žadama įgyvendinti struktūrines reformas socialinio draudimo, švietimo ir sveikatos apsaugos srityse (Balsas, 2008).

2008 m. Europos centrinio banko pranešime buvo paskelbta, kad iš dešimties vertinamų valstybių narių tik Lietuvos teisės aktai atitinka visus sutarties ir statuto reikalavimus dėl ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo. Estijos teisės aktai atitinka Centrinio banko nepriklausomumo reikalavimus, tačiau yra su Estijos teisine integracija į eurosistemą susijusių nesuderinamumo klausimų, o Latvijos teisės aktai nėra visiškai suderinti su piniginiu finansavimu draudimu. Šiuo atveju yra įvertinama teisinė konvergencija, t. y. nustatoma, kaip šalis laikosi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti nacionaliniai centriniai bankai, siekdami tapti neatskiriama eurosistemos dalimi (Europos centrinis bankas, 2008).

Baltijos šalių augimas iki krizės buvo daug didesnis nei įprasti konvergencijos tempai. Kita priežastis, kodėl valstybės neatitinka Maastrichto sutartyje numatytų kriterijų, yra ta, kad regionas yra labai orientuotas į eksportą, kuris priklauso nuo užsienio kapitalo srautų. Lietuvos eksporto apimtis vidutiniškai sudaro apie 60 proc. BVP (antras rodiklis po Estijos). Lietuvos valstybės situacija yra geresnė nei Latvijos, nes ankstesniais metais jos BVP augimas, einamosios sąskaitos deficitas buvo mažesni, taip pat lėtesnis nekilnojamojo turto kainų darbo jėgos sąnaudų didėjimas sąlygojo potencialiai mažesnę Lietuvos pažeidžiamumą. Viešųjų finansų padėtis Lietuvoje nebuvo gera dėl ankstesniais metais Vyriausybės vykdytos prociklinės biudžeto politikos. Mūsų šalis turėjo gana didelę valstybės skolą (Baltijos šalys gali atsigaivinti greičiau nei Europos kaimynai, 2009).

Baltijos šalių įstojimas į eurozoną turės nemažos įtakos visai šalių ekonomikai. Analogiškai kaip ir kitų ES šalių atvejais, galima numatyti tokias svarbiausias pasekmes:

- Gerokai pagerės sąlygos prekių ir paslaugų eksportui į eurozonos šalis, taip pat ir iš jų, nes nebebus valiutos keitimo procedūros.

- Išaugt tarptautinis šalių prestižas, atsirast palankesnės sąlygos užsienio investicijoms ir paskoloms iš tarptautinių organizacijų ir užsienio bankų.
- Didės užsienio turistų srautas ir pajamos iš turizmo.
- Valiutos keitimo išlaidų eliminavimas su Europos Komisijos vertinimu didina BVP augimą 0,25–0,5 proc. (Penkaitis, 2006).
- Gyventojams atpigės kelionės, bus lengviau keliauti į eurozonos šalis.

Taigi Lietuva ir Latvija turi galimybę eurą įsivesti 2013–2015 m., jei pavyktų stabilizuoti finansų sektorių ir priartėti prie Maastrichto kriterijų. Tačiau atsižvelgiant į Lietuvos ir Latvijos didelį biudžeto deficitą ir didėjančias pragyvenimo išlaidas, menka tikimybė, kad šios valstybės įvykdys konvergencijos rodiklius. Šiuo metu Latviją slegia 7,5 mlrd. eurų tarptautinių paramos kreditų našta. Be to, Latvija išpareigojo per 2010 m. BVP deficitą sumažinti iki 8,5 proc., o tai reiškia, kad šalis turės padidinti mokesčius ir sumažinti išlaidas. Estija turi daugiau galimybių bendrą ES valiutą įsivesti jau 2011 m., nes priešingai nei Latvija ir Lietuva, ji ankstesniais metais turėjo perteklinį biudžetą. Šios šalies užsienio skola yra mažiausia ES, infliacijos lygis nuo 2009 m. lapkričio mėnesio atitinka Maastrichto sutartyje keliamus reikalavimus.

Tačiau konvergencijos kriterijų vykdymas neturėtų tapti vienintelis tikslas. Bendros valiutos įsivedimas galėtų būti palanki sąlyga, bet ne garantija tolesnei ekonomikos raidai. Šalies sėkmės formulė taip pat priklauso nuo jos ekonominės politikos, ekonomikos struktūros, kapitalo judėjimo laisvės, darbo ir prekių rinkos lankstumo. Didelės įtakos, ypač žvelgiant iš ilgesnio laikotarpio perspektyvos, turi fiskalinė politika. Fiskalinės drausmės nebuvimas ar prociklinė fiskalinė politika gali tapti papildomu stabilios šalies plėtros trukdžiu.

Išvados

1. Baltijos šalys, norėdamos įsivesti eurą, turi atitikti konvergencijos arba Maastrichto kriterijus, t. y. užtikrinti kainų stabilumą, valstybių finansinės padėties tvarumą (atitikti reikalaujamus valdžios biudžeto deficito ir valdžios sektoriaus skolos rodiklius), nacionalinės valiutos stabilumą ir atitinkamą Vyriausybės vertybinių popierių ilgalaikės palūkanų normos dydį. Tačiau pastaruoju metu kyla didelė grėsmė, kad Lietuva, Latvija ir Estija neatitiks ne vieno, o kelių konvergencijos kriterijų.
2. Atlikus ekonominės konvergencijos būklės analizę Baltijos šalyse, nustatyta, kad 2007–2008 m. valstybės valdžios sektoriaus skolos ir biudžeto deficito rodiklius vykdė be didelių problemų, t. y. neviršijo nustatyto 60 proc. ir 3 proc. Maastrichto kriterijaus lygio. Taigi nors šiuo aspektu konvergencija atitinka Maastrichto sutartyje numatytą kriterijų,

tačiau Lietuvos valdžia vis dėlto negeba pasiekti subalansuoto biudžeto, taip pat taupyti, mažinti valdžios išlaidų ir t. t.

3. Atlikta analizė rodo, kad 2009 m. lapkričio mėn. infliacija Lietuvoje siekė 4,8 proc. ir viršijo kontrolinį dydį, kuris buvo 1,7 proc. Tuo tarpu Latvijoje ir Estijoje buvo fiksuojama defliacija. Didžiausią įtaką per 2007–2009 m. turėjo maisto produktų kainų, transporto išlaidų, naftos ir kitų žaliavų kainų didėjimas. Tokia infliacijos kaita vyko susiklosčius dinamiškoms ekonominėms sąlygoms, tačiau ji susijusi ir su išorės veiksniais. Svarbiausias infliaciją didinantis išorinis veiksnys buvo kylančios energijos ir maisto kainos. Analizuojamu laikotarpiu Baltijos šalyse infliaciją didino didelė vidaus paklausa. Sparčiai augantis užimtumas kartu su didėjančiais darbo jėgos srautais į kitas ES šalis labai padidino įtampą darbo rinkose ir sustiprino darbo užmokesčių didinanti spaudimą.
4. Nemažiau svarbus ir kitas rodiklis – biudžeto deficitas. Remiantis atlikta analize galima konstatuoti, kad nuo 2008 m. Lietuvos (-3,2 proc.) ir Latvijos (-4,1 proc.) valdžios sektoriaus balansas buvo didesnis nei kontrolinis dydis (-3 proc.). Tik Estijai pavyko išlaikyti 3 proc. biudžeto deficitą. Tačiau remiantis 2010 m. prognoze, galima teigti, kad Lietuvos ir Latvijos biudžeto deficitas viršys 3 proc. ribą. Biudžeto deficitas didės dėl mažėjančių pajamų (nesurenkamų mokesčių) ir didėjančių išlaidų.
5. Remiantis atlikta analize galima teigti, kad artimiausiu metu tik Estija turi galimybę atitikti visus konvergencijos rodiklius. Šios šalies ekonominė būklė yra geriausia, nes ankstesniais metais jai pavyko turėti perteklinį biudžetą, todėl tarptautinės finansinės krizės padariniai yra švelniausi. Lietuvos ir Latvijos situacija yra sudėtingesnė – didėja valstybių deficitas, auga skolos našta. Valstybės turi nedidelę galimybę atitikti Maastrichto sutartyje numatytus kriterijus 2014–2015 m. Makroekonominis nesubalansuotumas Baltijos šalyse buvo pagrindinė priežastis, lėmusi daug didesnę BVP kritimą nei kitose ES valstybėse. Baltijos valstybių augimas iki krizės buvo daug didesnis nei normalūs konvergencijos tempai. Todėl globali krizė labai sustiprino jų ūkio kritimą. Antra, Baltijos jūros regionas yra labai orientuotas į eksportą, kuris daugelyje valstybių priklauso nuo užsienio kapitalo srautų. Lietuvos eksporto apimtis sudarė daugiau kaip 60 proc. BVP (antras rodiklis po Estijos). Taigi pasaulinė krizė tapo itin dideliu iššūkiu tokioms valstybėms.

Literatūra

1. Annual inflation of Lithuania made up 10.5% in October 2008. The Baltic course. [interaktyvus]. [žiūrėta

- 2009-09-15]. Prieiga internete: <<http://www.export.by/en/?act=news&mode=view&id=5026>>.
2. Baltijos šalys gali atsigauti greičiau nei Europos kaimynai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-03-20]. Prieiga internete: <http://www.esnaujienos.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=1499:baltijos-shalys-gali-atsigauti-greiciau-nei-europos-kaimynai&catid=100:europos-sjungos-ekonomika&Itemid=80>.
3. Bendorienė A, Bogušienė, V., Dagytė, E. ir kt. (2005). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
4. Čerkauskas, M. (2009). Skolų kupra bus dvigubai didesnė. *Lietuvos rytas*, gegužės 5 d., p. 12.
5. Euro įvedimas Lietuvoje. Lietuvos bankas [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-31]. Prieiga internete: <<http://www.lb.lt/lt/euras/konvergencija.htm>>.
6. Europos centrinis bankas (2008). Pranešimas apie konvergenciją. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-20]. Prieiga internete: <<http://www.ecb.int/pub/pdf/conrep/cr200805lt.pdf>>.
7. EUROSTAT. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-20]. Prieiga internete: <<http://ep.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde410&plugin=0>>.
8. José, M., Larribe, R. (2008). Is economic convergence in New Member States sufficient for an adoption of the Euro? *The European Journal of Comparative Economics*, Vol. 5, No. 2, 133–154.
9. Kancerevičius, G. (2009). Opportunity to Reflect: Volatile Times. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-04]. Prieiga internete: <http://www.thebanker.com/news/fullstory.php/aid/6602/Opportunity_to_reflect:_Volatile_Times.html>.
10. Lietuvos bankas: BVP šiemet mažės 19,3 proc. Lietuvos bankas [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-15]. Prieiga internete: <<http://www.zebra.lt/lt/aktualijos/verslas/Lietuvos-bankas-BVP-siemet-mazes-19-3-proc-2009-08-06.html>>.
11. Lithuanian fiscal policy. Information for the EUROSAI/OLACEFS conference, Portugal (Lisbon), May 9–12, 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-24]. Prieiga internete: <<http://www.tcontas.pt/eurosai/eurosaiolacefs/Docs/3ST/Lituania/WS3%20LIT%20eng.pdf>>.
12. Lito devalvavimas nuskurdintų žmones ir atitolintų euro įvedimą. Lietuvos laisvosios rinkos institutas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-15]. Prieiga internete: <<http://ekonomika.atn.lt/straipsnis/25250/lito-devalvavimas-nuskurdintu-zmones-ir-atitolintu-euro-ivedima>>.
13. Mačiulis, N. (2005). Bumpy road towards Economic monetary union. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 65–75.
14. Mirowas T. Thomas Mirow: nutrūkusios Europos linkmybės. (2009). [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga internete: <<http://vz.lt/Print.aspx?ArticleID=0d463919-5f16-405c-9636-c4f2941dd5d1>>.
15. Penkaitis N. Euro įvedimo problematika. (2006). [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga internete: <<http://209.85.135.132/search?q=cache:5rCxoATj-GX8J:www.lsd.lt/documents/Problema%2520del%-2520euro%25201.doc+euro+ivedimo+problematika&cd=3&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.

16. Penkeri metai Europos sąjungoje. Euro. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-05]. Prieiga internete: <<http://www.euro.lt/lt/naujienos/apie-lietuvos-naryste-europos-sajungoje/naujienos/5570/>>.
17. Pisani, J. Eastern European Currencies Need Help Now. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-25]. Prieiga internete: <<http://pisani-ferry.typepad.com/comments/2009/03/eastern-european-currencies-need-help-now.html>>.
18. Rėklaitis, P. Valstybės skola, jos pasekmės, mažinimo būdai ir problemos [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-20]. Prieiga internete: <<http://www.politikosaktualijos.lt/2009/06/17/valstybes-skola-jos-pasekmes-mazinimo-budai-ir-problemos/>>.
19. Skinulytė, J. (2008-07-10). Euro era baigiasi. Vilniaus diena. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-04]. Prieiga internete: <<http://vilniaus.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/euro-era-baigiasi-118010>>.
20. Staselis, R. Mūsų Ignalina kaip latvių „Parex“. Alytaus naujienos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-20]. Prieiga internete: <<http://www.alytausnaujienos.lt/alytausnaujienos/paskutinionumeriostraipsniai/?nid=3105>>.
21. Šernius, V. Lietuvos prisijungimas prie euro zonos: pliusai ir minusai [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-08-31]. Prieiga internete: <<http://www.balsas.lt/naujiena/229561/lietuvos-prisijungimas-prie-euro-zonos-pliusai-ir-minusai/rubrika:naujienos-pasaulis-esireuropa>>.
22. The Economist Intelligence Unit Limited (2006). No leeway on Maastricht. EU issues, 2–3.
23. Vainorius, M. (2007 03 28). Slovėnai euru nenusivylė. *Vakarų ekspresas*, 6. [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-30]. Prieiga internete: <<http://www.ve.lt/?data=2007-03-28&rub=1078895039&id=1175016057>>.
24. World Bank: Lithuania faces euro criteria hurdles. (2009). [interaktyvus]. [žiūrėta 2009-09-15]. Prieiga internete: <<http://www.baltic-course.com/eng/finances/?doc=16919>>.
25. Zabulienė, R.V. (2009). Kaip Lietuva rengiasi įvesti Eurą? Tarptautinis seminaras, Euro diena Vilniuje [elektroninis išteklius] (p. 1–3).

Deksnienė, J.

Economic Convergence Situation Analysis in the Baltic States

Summary

A country is generally allowed to enter the euro zone after it fulfils the convergence criteria, which requires maintaining price stability, limits on budget deficits, national debt and interest rates, and exchange rates. The introduction of the single currency is an important additional factor supporting the stability of the national economy and finances in turbulent times and at the same time establishing more favourable conditions for the economic growth. However, now there is a very weak possibility that the countries will meet the convergence criteria due to financial crisis in the world. The carried out analysis suggests that the Baltic States will experience problems related to the inflation criteria. In 2007-2008 Estonia and Lithuania met all the convergence criteria except the one on inflation. In 2008 the average inflation rate in Lithuania was 7.4 percent, when reference value was 3.2 percent. But Latvia did not fulfil criteria of inflation and budget deficits: budget de-

ficit was exceeded by about 1.1 percent and inflation – by 9.1 percent. Estonia, which accumulated reserves from previous budget surpluses, has weathered the crisis better than Latvia and Lithuania. The main problem in the Baltic States was overheating and excessive increase in domestic demand. But they are very open economies, too, and therefore they had a real double whammy this time round. The article analyses the reasons why is it difficult for the Baltic States to reach the goal. Economic flexibility of the Baltic States and their constantly increasing integration with the euro area countries let us expect that the countries will successfully join the euro area. However, introduction of the euro is not a unilateral process. Member States have to meet the set criteria for the economic and legal convergence.

Keywords: economic convergence criteria, inflation, Maastricht criteria, GDP, national debt, interest rate.

Straipsnis recenzuotas.

Straipsnis gautas 2010 m. kovo mėn.; straipsnis priimtas 2010 m. kovo mėn.

The article has been reviewed.

Received in March, 2010; accepted in March, 2010.